

DEO OPTIMO MAX.

UNI ET TRINO,

VIRGINI DEI-PARÆ, ET S. LUCÆ,

Orthodoxorum Medicorum Patrono.

QUÆSTIO MEDICA*,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS, manè discutienda in Scholis Medicorum, die Jovis vigesimâ secundâ mensis Februarii, anno Domini M. DCC. LXXXVII.

A
M. COSMA-AUGUSTINO LÉZURIER, Doctore Medico,
Præside.

An à perito χημείας *Medico, quàmplurima* Ὑγιειὰς *præcepta salubriora, certiora dentur?*

I.

ABIT ista tandem diuturnior profanorum ætas, qui Chemiam immeritò despicientes & conculcantes, illam Medico inutilem, medicinæ exitiosam, ubique prædicabant. Absque castâ Chemiæ doctrinâ

* *Propugnata, anno 1761, ab illust. Præside, Theseos Authore.*

nullus Medicus, nulla Medicina. Hâc solâ duce, Physiologus corporis humani elementa detegere potuit. Nec Mechanica, nec Hydrostatica disciplina variorum humorum naturam, proprietates & effectus certò nos edocuissent. Quid de quarumdam functionum mechanismo statuere licitum fuisset, haud consultâ Chemiâ? Ipsa etiam sola evolvere, depellere potuit vitia, quæ malesani Chemicastri in Medicinam invexerant. Licet tamen multa adsint maximi momenti in Physiologiâ medicâ, quæ Chemiæ tantùm ope cognosci possint, Pathologiæ etiam quid utile profert. Sic nemo nisi Chemiæ gnarus, morbificam humorum dyscrasiam probè intelliget. Nemo, v. g. scorbuticæ depravationis, ut morbos alios omittam, phœmomena, causas evolvet. Semeïoticen pariter perfecit. Græci enim & alii veteres signa tantùm externa, sensibus objecta, à naturâ spontè indicata collegerunt, mirâ quidem industriâ; Chemia verò nos edocet quisnam sit status humorum internus, caloris aliorumque signorum externorum ratione, ità ut de statu ægrotantium aliquid certius exindè asserere possimus. Quid de lotio tantùm conspecto, ut Agyrtarum moris est, luminis elicere possumus? Ambiguum profectò & valdè exiguum; dùm peritus Chemiæ Medicus, urinam juxtà suæ artis leges explorans, multa detegit, prævidet exindè abscondita humorum vitia, &, ne vitam pessumdent, præcavet assiduus. Quid in therapeuticis valeat ista disciplina, neminem Medicum fugit: quot & quàm eximia nobis suppeditaverit medicamina, palàm omnibus est. Venena domuit, vel mirâ quâdam transformatione, vel separatione & extractione è mixto illa continente, ut indè partes salubres absque periculo varios in usus venirent. Sed & Chemia Hygieine etiam perfectior, ità ut quò magis istius disciplinæ sacra mysteria inierit Medicus, eò majori cum successu civium sanitati providere poterit.

I I.

HYGIEINE, ista pars Medicinæ præstantior, utilior & verè practica, sanitatem præsentem servat, proximos prævidet morbos illosque præcavet, necnon senectutis labem procùl à nobis pro viribus arcet. Quos ut attingat scopos rerum non naturalium usum, ratione

ætatis, sexûs, ἰδιοσυγκρισίας uniuscujusque individui, commendat, cohibet, moderatur & regit. Res non naturales mediæ sunt inter naturales & eas quæ sunt contrà naturam; neque enim naturam nostram constituunt, ut res naturales; nec eamdem lædunt, ut affectus contrà naturam; *sed sunt promiscuæ & indifferentes*, *benè utenti*, *bonæ; malè utenti*, *malæ*. Has inter non minimum tenent locum alimenta. Quo enim alio modo vitæ viribus continuis magnisque dispendiis debilitatum hominis corpus reparari, resarciri potuisset? Undè illorum necessitas, utilitas. Duplicis certè generis humani corporis deperditio. Alia glutinis in sua principia resoluti, & ad globum elementarem redeuntis, alia aquosarum tantummodò partium. Has denuò suppeditant potus, illas cibi. A naturâ potus unus, ciborum verò species innumeræ. In hoc miremur Creatoris munificentiam, qui non alium ob finem adeò prodigâ manu tot homini dapes obtulit, nisi ut sic, licet in omnibus eadem materies nutritiva, eam tamen à naturâ nostrâ plùs minùs-ve remotam miris in modis offerret; tùm ut cum viribus nostris congruerent magis, & illas repararent, nedùm premerent delerent-ve.

Nusquam porrò de ciborum usu salubre consilium præbebit Medicus quisque, meram materiei nutritivæ naturam, vel illius statum, aut quantitatem in mixto qualicumque contentam ignorans. Ast solus Chemiæ peritus, non tantùm, quid nutritivi contineat mixtum quodcumque, sed & etiam quânam præparatione indigeat, ut assimilationi proximum fiat, certò dijudicare poterit: sic paritèr potuum tùm naturalium, tùm artificialium naturam, sinceritatem deteget. Ista etiam sola disciplina, quid cautelæ, vel in alimentorum præparationibus, vel in asservationibus afferri debeat, demonstrabit; ità ut his prævisis & detectis, salubriora, certiora quam plurima Ὑγίειας præcepta dederit Medicus.

I I I.

OMNE dulce nutrit; sic voluerunt antiqui experientiâ tantùm edocti. *Omne mucosum nutrit*; docent Chemici. Et reverà cibi, sivè è vegetabili, sivè ex animali regno sint desumpti, (nil enim hùc usque ad nutritionem suppeditavit minerale) parte gelatinosâ alii, alii

mucosâ nos nutriunt. His deficientibus nulla perficitur nutritio, ceu quod idem est, assimilatio. Nam, ex Galeno, *nutritio est ejus, quod nutrit, ad id, quod nutritur, assimilatio.* Corporis nutritivi sivè mucosi naturam soli explicant Chemici atque demonstrant. Juxtà Chemiæ leges corpus istud seorsim exploratum, inodorum reperitur; ferè insipidum, conflatum ex acido, oleo, aquâ terrâque copiosâ, & aëre, sed ità inter se mixtis ut ex iis componatur corpus homogeneum & omnium dulcissimum. Quis nunc inficias ibit, mucosum corpus inter & lympham non aliud adesse discrimen, quàm quemdam attenuationis gradum, quà indesinenti motu ad dissolutionem & *volatilisationem* principiorum vergit corpus istud? Quin attenuationis gradus corporis mucosi, ad assimilationem celerem illud plùs minùsve aptum & idoneum præstat: sic & etiam exindè oritur discrimen quod observatur corpus mucosum inter è vegetabili regno desumptum, & gelatinam animalium, quæ, licet jam, sed non nimis, *immutata*, nutritionem adimplere & perficere potest.

Experientiâ & animalium exemplis adducti, proprietatem nutritivam vegetabilis cujuscumque de novo detecti, agnoscere valebant veteres; sed nunc longè aliter res se habent. Regiones longinquas intelligens peragrat viator, offendit vegetabile quoddam aut fructuum novas species. Quodnam solatium aliquotiès, si ad incolarum juvamen nutritivum corpus continerent hactenùs intentatæ vegetantium species: quæ si, juxtà leges ζυμωτέχνης tractatæ, mutentur in liquorem spiritu ardente fœtum, vinum vulgò dictum, certè nutritioni evadunt idoneæ. Nullo forsàn alio modo, radicis *Orchidis fœminæ procerioris, majore flore*, à Turcis Salep dictæ; medullæ cujusdam arboris palmiferæ, vulgò Sagou, facultas nutritiva detecta fuit, aut saltem certè demonstrari potuit. Chemicis etiam laboribus detexit celeberrimus Geoffroy variam partis gelatinosæ quantitatem, quæ è variorum animalium carnibus extrahebatur, licet ex eâdem massâ: sic hujusce gelatinæ attenuationis gradum, ratione ætatis & speciei, seu quod idem est, ad alkalescentiam dispositionem majorem minoremve meritò arguit ex

collectâ alkali volatilis quantitate. Jàm *Medicus* hæc non ignorans, vitulinam vervecinamve carnem aut leporinam certiùs commendabit, prout acidam alkalescentemve humorum crasim arcere & immutare voluerit. Quis præter *Chemico-Medicum* nefandum heuque nimis frequentem usum, quo nostri nondùm ablactati infantes alimento donantur, infirmi & imbecilles, pultem dico; quod adulti vel robustissimi ægrè & magno cnm sanitatis detrimento concoquerent, ratiocinio prudentique consilio eruere, evertere poterit? Discant etiam χημείας objurgatores, panem istum, quem nunquàm repugnantes quotidiè comedunt, fermentatione levi & coctione Chemicis legibus anteà paratum fuisse, ut corporis mucosi visciditas frangeretur, nimia aëris quantitas amandaretur foràs, sicque innumeræ & immites in œconomiâ animali vitarentur tragœdiæ. Permultæ etiam dantur substantiæ quæ cum corpore alimentoso intimum videntur inire connubium; quod indicant sapor & odor cuilibet alimento peculiares, à certâ quâdam salis propriique olei miscelâ pendentes, necnon à singulari spiritûs rectoris qualitate. Hæ tamen substantiæ alimentis strictiùs adhærentes circulationis vias petunt, effectusque tùm in solida cùm in fluida peculiares exercenr & exserunt. Harum existentiam & qualitatem nemo, nisi Chemicâ analysi, cognoscet; quâ duce, modò hæc, modò illa, majori infirmorum sanorumve emolumento commendabit Medicus.

I V.

VULGATISSIMUS & saluberrimus potus est aqua, maximi in conservandâ sanitate momenti, cujus bonitatis & pravitatis notas callere Medicus debet. Salubritatis aquarum indicia paucissimis verbis aperit *Hippocrates*, limpidam, pellucidam & tenuem commendans. Gustum, visum, & olfactum, aliquotiès etiam ebullitionem in usum vocabant Antiqui, ut suam de aquis sententiam proferrent; & sanè haud ablegandæ hodiedùm pares cautelæ. Sed ope Chemiæ tantùm, quâ substantiâ vel terreâ, vel metallicâ, vel salinâ adulterentur aquæ indicabit Medicus. Sic indè ditata fuit Διαιτητική aquarum mineralium faustâ suppellectili, quarum quotidiè vires prophylacticas experiuntur

Medici, prout variis in casibus has vel illas propinari jubent, ratione habitâ principiorum quæ in aquis detexit Chemica analysis.

Hippocratis & *Galeni* pace dicam, aquas pluviales nullo modo præ aliis commendandas esse. Eæ enim vera sunt aëris lexivia, & ab omnibus substantiis in atmosphærâ contentis coinquinatæ. Variæ pro variâ tempestate, locorum situ, soli naturâ, quod præsertim observandum venit, in aquâ tonitruali longè adhuc à cæteris diversâ; ità ut modò sulphureas, modò metallicas aliasve côntineat partes, quod à Chemicis solis observatum. In æternum laudanda facilis ista methodus quâ quisque viator, guttis præsertim aliquot solutionis argenti acido nitri, aquæ puritatem agnoscet, etiam non demonstratâ solùmmodò acidi nitrosi præsentiâ. Nec minoris utilitatis ad nauticorum salutem processus iste ab *Anglo* detectus, sic & à celeberrimo POISSONNIER hujus facultatis magistro, cujus beneficio maris ipsius aquas sorbiles reddiderunt.

Potuum omnes aliæ species à Chemiâ solâ suam originem tenent, fermentatione scilicet corporis mucosi cujusslbet regni vegetabilis substantiæ. Hi potus etiam inter se discrepant, variorum principiorum in quibuscumque substantiis contentorum respectu, quæ inter fermentandum à corpore mucoso non separantur. Horum analysim felici cum successu Chemiâ instituet Medicus, ut hoc vel illo potiùs ad prophylaxim utatur; sic etiam vina potusque salientes quid perniciosum & exitiosum habeant, dilucidè demonstrabit: aliundè tenuioris vini nocivam acidatem facilè & tutò corriget & emendabit. Idem ille Chemiam edoctus civium omnium sanitatis ob tutelam, vina turpi mangonio, variis scilicet Saturni præparationibus adulterata, guttis aliquot sympathici atramenri alkali fixo & auripigmento parati, facilè declarabit. Quis Diætam generalem & utilem instituet, nisi qui juxtà Chemiæ leges, variorum humorum, acescentiam vel alkalescentiam, aliquotiès observatas, licèt nondùm functiones læsæ, morbusque renuntiatus, victu paululùm alkalescenti, si ad acidum, vel acido, si ad alkalinum vergant humores, temperare, domare tentaverit; aut condimentorum naturam & principia optimè pernoscens, arti culinariæ grata illa abstu-

lerit venena, coquus ipſe intelligens, quibus & alimenta corrumpuntur, & ſanitati non levia inferuntur damna.

V.

MULTIPLICIS vaſorum ſupellectilis ope parantur, ſervantur in coquinis alimenta, in Pharmacopoliis Medicamina, & ſæpè maximo civium damno. Vaſa enim iſta præcipuè ex metallis imperfectis cupro ſcilicet, ſtanno plumboque conficiuntur; ſeu fictilia ſunt ſaturni vitro fuſionis ope illinita. Ferè nôrunt omnes quam venenoſa ſit ſolutio cupri, ſed ignorant permulti quàm infinitis ſolvatur menſtruis licet dulciſſimis & inſipidis, ut aquâ & oleis, ità ut frequenter mortem in ollâ ſervent. Non ſolùm menſtruorum ſubſidentiâ & refrigeratione perficitur iſta ſolutio, ſed etiam ebullitionis tempore; licet contendant quidam, calore vigente, minorem menſtruorum applicationem vaſorum parietibus adeſſe, & indè nullam diſſolutionem. Obſervatur enim tùm apud cereviſiarios, tum apud operarios ſaccharo fructus condientes & Pharmacopolas, lebetes ex ære rubro confectos, nitidiores limatiores totiès reperiri, certiſſimè leviores, ſi accuratè ponderarentur, quotiès ſubſtantiæ his in vaſis paratæ effunduntur; & iſtud eò magis, quò ſæpiùs & vehementiùs, inſtrumento quocumque ad mixtionem perficiendam adhibito, lebetum parietes perculſi fuerunt, undè citatiores & abraſio & ſolutio. Orta indè damna curat Medicus, ſed illa Chemicus præcavet. Leviſſimam enim cupri particulam, ubicumque lateat, detegit & demonſtrat ſolutione ſalis *alkalini volatilis*, cujus guttæ aliquot colorem eleganter cyaneum in liquore cuprum continente evolvunt; quin & non ignorat à menſtruo quocumque, ratione caloris gradûs, metallorum ſolutionem perfici. Quæ cupri noxæ ut vitentur, ſtannea plumbeave vaſa non commendabit.

Ad omnibus menſtruis, quâviſque pinguedine Saturnum facillimè diſſolvi, & aëri expoſitum efflorеſcere obſervatum eſt: indè in corpore modis innumeris receptus, crudeles in eo diraſque procreat tragœdias. Delenda lethalis iſta methodus, quâ caupones vini ſtillicidia in arcam plumbeam colligunt, & ſervant, ne, inquiunt, aceſcat; cum ſic,

nedùm præcaveatur aciditas, vera plumbi perficiatur solutio; undè vini dulcedo, saccharatus sapor, gratumque palato venenum. Optandum etiam ut varias ad urbium partes fistulis lapideis potiùs quàm plumbeis devehantur aquæ, nam talis aqua certissimè damnosa fit. Cùm enim in vase plumbeo quieverint aquæ, dulcescunt; & epotæ, ventriculum gravant. Harum igitur fistularum in curvaturis sæpè resident aquæ, & indè venenosæ, ut & fistularum continuâ abrasione quæ demonstratur laboribus assiduis ad reparationem requisitis. Hanc etiam ob facilem dissolubilitatem ab omni usu ista arceantur fictilia illius vitro illinita. Stannum verò semper cum Arsenico conjungitur, quod Chemia indicat, & præsertim MARGRAVII processus. Sed jàm clamitant quidam stannum nisi acidis concentratis dissolvi. Quod illis lubenter concederemus, si stanno puro vasa conficerentur. Sed res aliter se habent; operationibus enim Chemicis demonstratur, stannum in usu civili adhibitum, sic tractatum fuisse, scilicet cum trecentis stanni libris, cupri libras quinque, plumbi verò decem & ampliùs consociatas fuisse; quorum metallorum connubio, vinis sæpè etiam purgativis potionibus vis emetica conciliatur. Exindè parva tutela, si stanno obducantur ænea vasa, cùm aliundè microscopicis observationibus detectum fuerit, punctis in infinitis cuprum obductum non fuisse, sicque menstruorum actioni omnino non impervium. Hæc omnia sufficiant, ut concludamus.

Ergo à perito Χημείας *Medico, quàmplurima* Ὑγιειας *præcepta salubriora, certiora dantur.*

Proponebat Parisiis ANTONIUS BOTTMAN, Warsawæus, Consiliarius Aulicus S. M. Regis Poloniæ, Doctor Rhemus, necnon Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Parisiensis Baccalaureus.

A. R. S. H. 1787. AB OCTAVA AD MERIDIEM.

Typis QUILLAU, Saluberrimæ Facultatis Medicinæ Parisiensis Typographi.

